

BIJLAGE bij het ministerieel besluit tot vaststelling van het ONROERENDERFGOEDRICHTPLAN LINKERSCHELDEOEVER

Partners (ondertekenaars intentieverklaring)

Verbond: Vlaamse overheid, Port of Antwerp-Bruges, Maatschappij Linkerscheldeover, De Vlaamse Waterweg, Gemeente Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht, Doel 2020, Erfgoedgemeenschap Doel & Polders

Betrokken organisaties: Herita, Toerisme Waasland, Doelland en Erfpunt

Bijkomende leden klankbordgroep (betrokken actoren)

Verbond: Natuurpunt, Polder Land van Waas, Kerkraad OLV Ten Hemel Opgenomen Doel

Betrokken organisaties: Gemeente Sint-Gillis-Waas, Gemeente Zwijndrecht, Grenspark Groot Saefinghe

Bevraagde Verbondspartners

Boerenbond, Landbouwgemeenschap Wase Polders, Alfaport VOKA

Dit onroerenderfgoedrichtplan biedt een visie op de toekomst voor het erfgoed en landschap van Doel en de polders op Linkerscheldeover. De visie vertrekt vanuit de intentie om het Wase polderlandschap en het kenmerkende erfgoed in het gebied een toekomst te geven in een evenwichtige verhouding tot en geïntegreerd met de toekomstige ontwikkelingen van haven, natuur, landbouw, Sigmaphan, bewoning en toerisme. Deze visie is vertaald in negen ambities met aandachtspunten voor beheer en ontwikkeling. Het richtplan verduidelijkt waarover elke ambitie gaat, waarom de ambitie belangrijk is en hoe de partners deze kunnen realiseren. Dit laatste krijgt vorm in een actieprogramma dat volgt na goedkeuring van dit richtplan. Daarin spreken de partners binnen het OERP en de betrokken actoren ook af welke acties ze willen opnemen en wat daarvoor de voorziene timing en financiering is.

Kader: Poldererfgoed in een hoogdynamisch landschap

De Wase polders op de Linkerscheldeover kennen een bewogen ontstaansgeschiedenis. De bewoning concentreerde zich aanvankelijk op de hoger gelegen rivierduinen en dekzandruggen, die geleidelijk aan werden ingepalmd door veen onder invloed van een stijgende zeespiegel. De eerste bedijkingen vingen aan in de middeleeuwen voor de ontginning van turf in opdracht van adel en kloosters, waarbij de gewonnen gebieden al snel in gebruik werden genomen voor grootschalige landbouw. De Schelde zorgde, soms tegen wil en dank, voor de vruchtbare poldergrond van klei, leem en zand. Opgespoelde schorren werden geleidelijk ingedijkt en ondanks herhaaldelijke stormvloed en overstromingen was halweg de 16de eeuw bijna alle land gewonnen op de rivier. De strategische inundaties tijdens de Tachtigjarige oorlog veegden kort daarop een groot deel van deze oude polders van de kaart. Het brakke water sleet grillige geulen uit en overspoelde het land. De herindijkingen vanaf de 17de eeuw door rijke investeerders tijdens en na de Tachtigjarige oorlog namen polder per polder de overstroomde gebieden terug in en sneden getijdengeulen af van de rivier. Dit leidde tot zeer gevarieerde landschappen waarin de structuur van de natuurlijke ondergrond in de polders bleef doorleven in kreken, welen en vochtige depressies. De beschikbare gronden werden opgedeeld in blokvormige kavels doorsneden door kaarsrechte wegen en greppels voor grootschalige landbouw. Dijken, watergangen, wegen, verkavelingspatronen, ontginningshoeves, polderdorpen en bewoningskernen zijn kenmerkende relictten van dit rationele landbouwlandschap. Om de talrijke restanten van het krijgsgewoel in de vorm van forten, schansen en linies niet te vergeten. De buitendijkse

slikken en schorren vormen een overblijfsel van het oorspronkelijke getijdenlandschap, met zeldzame zilte vegetatie en vogelsoorten.

Ze bepalen samen de identiteit van een gebied, dat sinds de jaren 1960 onder druk is komen te staan door de groei van de haven van Antwerpen op Linkerscheldeoever. Kranen en koeltorens zijn deel geworden van de skyline. Op de opgespoten gronden, die de teloorgang veroorzaakten van verschillende historische polders, ontwikkelde zich naast de industrie ook een nieuw biotoop bestaande uit kale zandvlaktes en plassen. Bepaalde vogelsoorten die voorkomen langs de Schelde en in natte weilanden, wiens broed- en foerageergebied stelselmatig was verkleind, vonden hier een nieuwe habitat. In navolging van Europese vogel- en habitatrichtlijnen werd een aanzienlijk deel van de haven en het poldergebied opgenomen in de beschermde Natura 2000-gebieden.

Om verdere ontwikkeling van de haven mogelijk te maken, werd er voor gekozen om deze vogelsoorten, maar ook andere fauna en flora, een nieuwe stek te geven in het aanpalende poldergebied. Een moeilijke opgave, waarbij landbouwgronden worden omgezet naar natuurcompensatiegebieden met grote waterpartijen, natte graslanden, broedeilanden of rietvelden. Er werd gekozen voor een strikt scheidingsmodel met een geconcentreerde natuurontwikkeling om de beoogde natuurdoelstellingen te behalen op de kleinst mogelijke oppervlakte door het beperken van verstoring en randeffecten en het benutten van schaalvoordelen tussen de verschillende natuurgebieden. Dat had een grote impact op het aanwezige polderlandschap. Hoge dijkbomen en (historische) bebouwing in of palend aan deze gebieden die werden beschouwd als verstoringen moesten wijken. Daarenboven werd in het geactualiseerde Sigmoplan beslist om in ca. 460 hectare Wase polders ruimte te geven aan de Schelde voor de vorming van estuariene natuur. Prosperpolder-Noord en Hedwigepolder werden intussen ontpolderd. Een deel van Doelpolder is voorzien als een gecontroleerd gereduceerd getijdengebied. Die verschillende natuurgebieden vormen een belangrijk onderdeel van Grenspark Groot Saeftinghe, een grensoverschrijdende samenwerking tussen verschillende overheden én de streek rond haven, natuur en landbouw.

De uitbreidingen van de haven en de daaraan gekoppelde natuurcompensaties verliepen niet zonder slag of stoot. De sloop van huizen in het dorp Doel en van kenmerkende polderhoeves, met inname van het traditionele polderlandschap en het dreigende verdwijnen van Doel en de omliggende dijkgehuchten, zorgden voor een jarenlange strijd tussen overheden en actiegroepen. De verdere havenontwikkeling werd geblokkeerd, terwijl het patrimonium verder in verval geraakte en ondernemen bemoeilijkt werd. Het afsluiten van een *'Verbond voor de toekomst en leefbaarheid van het ommeland van de haven van Antwerpen, de polders op Linkerschelde-oever'*, (verder: 'Ommelandverbond' of 'Verbond') tussen alle actoren zorgde voor een einde van deze impasse, waarbij duidelijke afspraken het evenwicht moeten herstellen.

Naar een onroerenderfgoedrichtplan voor Linkerscheldeoever

In het kader van het Verbond werd ook aandacht gevraagd voor de landschaps- en erfgoedwaarden, naast haven, landbouw en natuur. De uitwerking van een geïntegreerd erfgoedbeleid in de vorm van een onroerenderfgoedrichtplan werd daarom opgenomen in het Verbond. Daarbij is afgesproken dat het onroerenderfgoedrichtplan mee in aanmerking zal worden genomen als een richtkader voor de initiatieven waarbij een impact op landschappelijke- en/of erfgoedelementen van de regio verwacht kan worden. Aan het onroerenderfgoedrichtplan zal ook een actieprogramma worden gekoppeld.

De afbakening van het onroerenderfgoedrichtplan valt grotendeels samen met deze van het Verbond, en omvat het volledige Wase poldergebied op grondgebied van de gemeenten Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht, Sint-Gillis-Waas en Zwijndrecht tot aan de Defensieve dijk. De zuidgrens van het onderzoeksgebied van het onroerenderfgoedrichtplan wordt gevormd door de landschappelijke grens van de Scheldepolders. De kernzone waarvoor een actieprogramma zal worden opgemaakt bevindt zich ten noorden van het havengebied, op het grondgebied van gemeente Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht. Deze loopt van Doel en de

Schelde in het oosten tot aan de dijk bij het Grote en Kleine Weel in het Westen (Zie bijlage 1).

Voorafgaand aan de opmaak van het onroerenderfgoedrichtplan is een verkennend en voorbereidend onderzoeksrapport opgemaakt. Hierin zijn de historiek en de karakteristieken van het polderlandschap beschreven en de landschappelijke, bouwkundige en ondergrondse erfgoedelementen die hierin nog aanwezig zijn in kaart gebracht. Tevens zijn de uitdagingen en kansen voor het toekomstig behoud en beheer ervan geschetst. De conclusies en aanbevelingen uit dit rapport vormen een aanzet voor zowel het onroerenderfgoedrichtplan als het actieprogramma.

Het onroerenderfgoedrichtplan sluit aan op de reeds lopende processen en planvorming in het gebied. Het gaat uit van een overlegmodel waarbij het in eerste plaats de bedoeling is om voorafgaand aan geplande ingrepen de invalshoeken van de verschillende sectoren en actoren zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Voor de toekomstvisie van het dorp Doel gebeurt dit overleg al in een aparte Werkgroep Doel. Voor het aftoetsen van de plannen voor de Extra Containercapaciteit Antwerpse haven (ECA) zijn verschillende thematische werkgroepen ingericht. Over GGG Doelpolder is een participatief proces lopende.

De plannen voor de natuurcompensaties voor ECA zijn zo goed als afgerond en vallen buiten de scope van dit richtplan. Voor de natuurcompensaties voor het programma restgronden LSO zijn inmiddels de omgevingsvergunningen verleend en vallen buiten de scope van dit richtplan.

Algemene uitgangspunten onroerenderfgoedrichtplan Linkerscheldeoever

Met het onroerenderfgoedrichtplan voor Linkerscheldeoever (OERP LSO) willen we een toekomst geven aan het erfgoed en landschap van Doel en de omliggende historische polders met woonkernen en verspreide bewoning in een evenwichtige verhouding tot en geïntegreerd met landbouw, natuur, wonen, toerisme, haven en het Sigma-plan. De krijtlijnen voor deze langetermijnvisie worden gevormd door de afspraken die gemaakt zijn in het kader van het Verbond. Het onroerenderfgoedrichtplan beoogt daarbij een doorvertaling van deze principes naar duidelijke ambities, richtlijnen en acties op basis van een onderbouwde en gedragen visie. Hiermee willen we instrumenten aanreiken om het overleg over toekomstige ontwikkelingen en initiatieven inhoudelijk te voeden en gefundeerde keuzes mogelijk maken.

Het OERP is een sectoraal plan dat tot stand komt via een geïntegreerde aanpak. Bij toekomstige ontwikkelingen/initiatieven moeten alle maatschappelijke belangen en ruimtelijke behoeften van eventuele andere sectoren gelijktijdig en evenwichtig afgewogen worden. Bij die afweging kan het zijn dat er bepaalde delen van het erfgoed en landschap dienen te verdwijnen. Landschap en erfgoed kwaliteitsvol inpassen in projecten betekent ook dat we rekening houden met de financiële kosten, met te respecteren veiligheidsmarges zoals Seveso, met economische en ecologische belangen. Het OERP doet uitdrukkelijk geen afbreuk aan de beleidsvrijheid om in het kader van latere besluitvorming, van individuele of verordenende aard, desgevallend over te gaan tot een belangenafweging waarbij aan andere belangen prioriteit wordt gegeven.

Er zijn verschillende opgaven en uitdagingen voor het poldergebied, die gevolgen kunnen hebben op de bewaring en beleving van het cultuurlandschap. Bij toekomstige ontwikkelingen waarvoor een relevante impact voor landschap of erfgoed verwacht wordt, zal in eerste instantie het erfgoed toch zoveel mogelijk worden behouden. Er zal proactief overleg gebeuren, om op die manier landschap en erfgoed vroeger en meer kwaliteitsvol in te passen in de projecten op Linkerscheldeoever.

Binnen de geplande uitbreiding van de haven is bijvoorbeeld het zichtbaar behoud van de aanwezige erfgoed- en natuurelementen vermoedelijk niet mogelijk, maar blijven de in het Verbond gemaakte afspraken gelden. Er wordt nagegaan welke antropogene of natuurlijke relictten uit eerdere ontwikkelingsfasen op een zinvolle en kwaliteitsvolle manier behouden kunnen blijven, af te wegen ten opzichte van andere maatschappelijke belangen en, bij

gebreke daaraan, welke elementen eventueel dienen te verdwijnen of waar alternatieve bestemmingen een optie zijn.

Binnen GGG (Gecontroleerd Gereduceerd Getijdengebied) Doelpolder maken de afwegingen met betrekking tot erfgoed deel uit van het lopende participatief traject over de inrichting van het gebied volgens de principes vastgelegd in het Verbond.

Bij overleg over het behoud van landschap en erfgoed bij afweging van de natuurmaatregelen (instandhoudingsdoelstellingen en compensaties) is het een uitgangspunt dat de natuurdoelstellingen behaald kunnen worden binnen de daarvoor afgesproken oppervlaktes in het Verbond. Door regelmatig overleg bij de voorbereidende onderzoeken en ontwerpen voor de toekomstige natuurcompensaties wordt gestreefd naar consensus over de locatie en inrichtingsmaatregelen. Dit met het voorbehoud van hoger geformuleerde uitgangspunt van een ruimere belangenafweging, waarbij het mogelijk is dat voorrang wordt gegeven aan andere maatschappelijke belangen.

Het onroerenderfgoedrichtplan houdt verder rekening met de beslissingen genomen door de Vlaamse regering die betrekking hebben op Linkerscheldeoever, zoals onder meer de havenuitbreiding, de instandhoudingsdoelstellingen voor natuur (de prioritaire inspanningen van het S-IHD-besluit), herbevestigde agrarische gebieden, ... Ook wordt rekening gehouden met reeds goedgekeurde ruimtelijke uitvoeringsplannen of natuurbeheersplannen met impact op het erfgoed.

De verschillende aspecten van het landschap en erfgoed van Linkerscheldeoever zijn in het onroerenderfgoedrichtplan gevat in negen ambities. Deze ambities laten zich vertalen in aandachtspunten, aanbevelingen en richtlijnen om het behoud en de integratie van erfgoedwaarden en erfgoedelementen mee te nemen bij de afweging van de toekomstige ontwikkelingen, in verhouding tot de doelstellingen en voorwaarden vanuit de andere sectoren.

De ambities en doelstellingen voor het landschap en erfgoed op Linkerscheldeoever maken immers deel uit van een bredere afweging van de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten, waarbij rekening gehouden wordt met de ruimtelijke draagkracht, de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Structureel overleg tussen de verschillende partners, Verbondspartijen en andere actoren blijft daarom van cruciaal belang om te zoeken naar de best mogelijk aanpak.

Ambitie 1   **Historische indeling van de polders als inspiratie voor ontwikkeling**

We streven zo veel mogelijk naar behoud en naar integratie van de cultuurhistorische en natuurlijke kenmerken en elementen van het polderlandschap, zonder dat deze ambitie de natuurdoelen of (openstaande of nog vast te leggen) compensatieverplichtingen in het gedrang brengt. Bij nieuwe ontwikkelingen nemen we deze mee bij de afweging van de doelstellingen en belangen vanuit de verschillende sectoren. Via overleg en samenwerking met de betrokken actoren zoeken we de gepaste inrichtingsmaatregelen.

We gaan verder na hoe we de natuurdoelstellingen kunnen bereiken met een inrichting en een beheer geïnspireerd op het cultuurlandschap van de polders en de historisch aangelegde en natuurlijke elementen. Zo zijn onder meer de rationele verkavelingspatronen met eenvormige percelen, kaarsrechte ontginningswegen, aangelegde waterlopen en perceelsgreppels kenmerkend voor het poldergebied. Deze dienden soms rekening te houden met de restanten van meer natuurlijke elementen zoals kreekarmen of wielen. Ook andere restanten van de aanleg van de polders kunnen inspiratie bieden, zoals bijvoorbeeld de 'dijkputten' in Oud Arenberg , waar lokaal klei werd ontgonnen voor de dijkaanleg of voormalige veenontginningsputten. Verder zijn ook het (historisch) grondgebruik, houtige beplanting en kleine landschapselementen van tel. De inventarisaties in het kader van dit onroerenderfgoedrichtplan wezen uit dat in het polderlandschap nog veel relictten aanwezig zijn.

Volgende aanbevelingen worden meegegeven om landschaps- en erfgoedwaarden zoveel mogelijk te kunnen behouden of te integreren bij de inrichting van gebieden, wetende dat steeds een afweging ten opzichte van de belangen van andere sectoren dient te gebeuren en dat in het kader van die afweging desgevallend kan beslist worden om aan deze andere belangen voorrang te geven:

- Aandacht voor het zichtbaar houden van de historische kavelindeling, natuurlijke gradiënten en kleine landschapselementen. Wijzigingen in het landschap houden rekening met de historische structuur en proberen zich zo goed mogelijk in te passen.
- De kavelindeling kan waar wenselijk opnieuw worden geaccentueerd door middel van greppels. Bestaande perceelsgreppels kunnen waar nodig worden verbreed, bijvoorbeeld door de aanleg van flauwe taluds, zolang het rechte lineaire verloop en karakter behouden blijft. Andere mogelijkheid om de kavelindeling zichtbaar te maken is door verschil in beheer of wijziging in vegetatie. Het historisch bodemgebruik, vaak afgestemd op variaties in het natuurlijk landschap, kan hier als inspiratie dienen. Teeltvariaties voor ecologische of natuurinclusieve landbouw kunnen op vrijwillige basis waar mogelijk op het historisch mozaïeklandschap worden geïnspireerd.
- De polderwegen vormen de ruggengraat van de verkavelingsstructuur, waarbij er een onderscheid is tussen de smalle polderwegen hoofdzakelijk voor plaatselijk (landbouw)verkeer en de brede verbindingswegen. Bij de smalle polderwegen in beton of asfalt is vooral het behoud van het historische gabarit van ca. 3-4 m breedte aangewezen. Bij wegen met nog een oorspronkelijke verharding in kasseien is behoud/herstel van deze bestrating een duidelijke meerwaarde voor de beleving. De zeldzame stukken polderweg die vandaag (semi-)onverhard zijn gebleven, blijven best in deze toestand bewaard. Ontharding van wegen is mogelijk, waarbij bij voorkeur wordt gestreefd naar behoud van de leesbaarheid van het tracé in het landschap, bijvoorbeeld door gebruik als beheerweg en/of aangepast beheer. Indien bijkomende wegen in de polder nodig zijn, kunnen deze best de historische tracés, gridstructuur en percellering respecteren, aangezien dit de inpassing in het landschap ten goede komt.
- Langs enkele verbindingswegen zijn nog straatbomen aanwezig. Waar zinvol voor de landschappelijke inpassing of buffering kunnen deze worden aangevuld. Langsheen de polderwegen blijven de bestaande bomen bij voorkeur behouden. Bij de beheerskeuzes over straatbomen is aandacht voor de natuurdoelstellingen in de aangrenzende gebieden en de impact op het landbouwverkeer.
- Houtige beplanting langsheen de perceelsgrenzen in het poldergebied hoeft niet verder te worden versterkt naar historische referenties. Uitzondering hierop zijn de bomen of houtkanten op de perceelsgrenzen binnen het dekzandeiland van Hoog-Verrebroek, waar historisch een meer gesloten landschap was en dat zich tevens buiten het vogelrichtlijngebied bevindt. Hier is behoud, vernieuwing en eventueel versterking van de houtige beplanting langsheen de radiale perceelsstructuur te overwegen, zonder dat dit het foerageergebied voor de bruine kiekendief in het gedrang brengt. Houtige beplanting blijft wel mogelijk rond (historische) bebouwing en aanpalende huiskavels, langs sommige wegen en als accentuering van natte zones en waterlopen. De wenselijke hoogte, aard en beheersvorm zal daarbij afhangen van de ligging.
- Waar zinvol kunnen verdwenen landschapselementen terug zichtbaar gemaakt worden, waarbij rekening wordt gehouden met de archeologische waarde ervan in afweging tot de wenselijkheid van de bodemingreep. De archeologische waarde van cultuurhistorische elementen, zoals oude linies, walgrachten of (verdwenen)hoevesites, worden mee in beschouwing genomen.

Toch blijft elk project maatwerk en is regelmatig overleg tussen de betrokken partners en actoren aangewezen. Door het uitvoeren van gelijktijdig onderzoek naar het historische landschap bepalen we de specifieke kenmerken van een gebied en maken we gerichte keuzes voor behoud, herstel of aanpassing van de verschillende karakteristieke elementen in het polderlandschap in afweging tot de gewenste doelstellingen.

Ambitie 2 Dijken koesteren als historisch relict met ecologisch en recreatief potentieel

De historische dijken zijn een troef en visitekaartje van het poldergebied. De goed bewaarde sequentie van aaneengesloten dijken vertelt het verhaal van opeenvolgende fases van inpolderingen vanaf de middeleeuwen en zijn een beeldbepalend element in het polderlandschap.

Daarbij streven we waar mogelijk naar een gecombineerd gebruik voor landbouw, recreatie en ecologie. We willen voor de binnendijken zoveel mogelijk het kenmerkende landschapsbeeld met opgaande bomen behouden, maar zoeken naar een aangepaste beplanting en beheer van dijken bij natuurgebieden en in functie van ecologie waar nodig. We beperken ingrepen aan de dijken tot het strikt noodzakelijke en behouden zoveel als mogelijk de leesbaarheid ervan ten opzichte van een veranderend landschap. Het voorgaande doet geen afbreuk aan dijkrealisaties of dijkversterkingen met het oog op de realisatie van de estuariene natuur met het oog op de realisatie van natuurdoelen of het Sigmaplan.

Al eeuwen worden de binnendijken traditioneel beheerd met de aanplant van bomen in combinatie met beweiding. Vandaag komt bijna alleen nog populier voor, maar in het verleden waren olm/iep en wilg eveneens gangbaar. Door de iepenziekte en de verminderde vraag naar wilgenhout verdwenen deze geleidelijk van de dijken. De waterkerende zeedijken waren en zijn vanuit veiligheidsoverwegingen onbegroeid en werden in het verleden begraaasd met schapen.

De meeste dijken in het poldergebied zijn in eigendom van het polderbestuur, dat blijft inzetten op het traditionele beheer van de dijken met beweiding en cyclische aanplant van populieren. Hierdoor zorgt zij voor het behoud van het kenmerkende beeld van dijken en polders. Een deel van de dijken in het kerngebied zijn in eigendom van de overheid (deel Doelpolder, Muggenhoek/Dijkstraat, deel Drijdijk) of privébezit (Nieuw-Arenberg), waar al gedeeltelijk een aangepast beheer gebeurt. De waterkerende dijken zijn in eigendom van De Vlaamse Waterweg en worden beheerd volgens de geldende veiligheidsvoorschriften.

Vanuit de instandhoudingsdoelstellingen worden de hoge bomen op de binnendijken beschouwd als een verstoring voor de grondbroeders in de aanpalende natuurgebieden. Vanuit dit perspectief zijn er in het verleden reeds een deel bomen verwijderd. In het Verbond is afgesproken te streven om de Zoetenberm als oude zeedijk met beplanting in ere te herstellen, en is afgesproken om de bomen op een deel van de dijk te vervangen door lagere bomen in het kader van de natuurcompensaties voor ECA. Voor andere dijktrajecten met bomen palend aan natuurgebieden moet dit nog verder worden uitgeklaard.

De dijken hebben een ecologisch potentieel als groene corridors voor verschillende diersoorten. In de beheervisie van het grenspark is daarom onder meer een aangepast beheer van het grasland naar een meer diverse bloemrijke vegetatie voorzien. Er zal worden bekeken in overleg met de verschillende actoren op welke stukken een meer diverse vegetatie op de boemdijken op termijn mogelijk is. Naast een aangepast beheer en plantkeuze kan bijvoorbeeld bij heraanplant worden gekeken naar een aangepast plantverband waarbij de bomen verder uit elkaar staan of de bomenrijen op de zonkant beperkt worden. Bijkomend onderzoek en overleg kan uitwijzen welke beheersmaatregelen op welke dijksegmenten het meeste geschikt zijn.

De bomen op de dijken hebben ook een bufferende functie ten opzichte van de haven, waar een volledige cyclische kap niet (meer) wenselijk is. Langs het Vingerlingenpad is een eerste teststrook uitgevoerd waar de populieren aan één zijde van de dijk zijn vervangen, maar de bomen op de andere zijde van de dijk behouden zijn als zichtbuffer op de haven. Dit heeft evenwel een invloed op het groeisucces van de nieuw aangeplante bomen, dat nog verder moet worden geëvalueerd. Deze methode van gedeeltelijke kap en heraanplant kan ingezet worden waar zinvol en nodig voor de leefbaarheid van de polderdorpen en woonkernen.

Indien het niet anders kan, zijn plaatselijk aanpassingen aan de dijken mogelijk, zoals het maken van doorgangen of het gedeeltelijk wijzigen van de profilering. Daarbij wordt rekening gehouden met de specifieke karakteristieken van de historische dijk. Bij bodemingrepen is er

aandacht voor de archeologische waarde van de dijken. Grondstocks of dijkachtige structuren die de leesbaarheid van het historisch dijkenlandschap verstoren worden zo veel mogelijk vermeden. Uitzonderingen zijn mogelijk, bv. de bufferdijken rond het havengebied en waterkerende dijken. Deze krijgen een eigen vormgeving en zoeken naar dialoog met de historische dijken.

De dijken bieden ook veel potentieel als recreatieve verbinding, waar onder meer vanuit het grenspark op wordt ingezet. Historisch liep over de kruin van de meeste dijken een onverharde weg, maar ondertussen zijn sommige delen niet meer toegankelijk. Het herstellen van deze verbindingen op bepaalde plaatsen is daarom een mogelijkheid. Van op de dijken heb je immers het mooiste zicht op het poldergebied. De haalbaarheid moet per traject bekeken worden. De relatie tussen recreatie en dijken biedt verder mogelijkheden voor inhoudelijke ontsluiting van de rijke geschiedenis van het poldergebied.

Ambitie 3   Kreken, welen en watergangen versterken voor natuur, landbouw en recreatie

De kreken, voormalige kreekarmen, welen en historisch gekende waterpartijen zijn als relictten van het vroegere natuur- en cultuurlandschap te onderzoeken als mogelijke drager voor natuurcompensatiedoelstellingen en instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij is het evenwel niet steeds mogelijk of zinvol om de historische ligging van de kreekstructuren te behouden bij natuurinrichtingsprojecten. Daarnaast is er aandacht voor synergieën met de landbouw en de mogelijkheden voor waterbuffering in functie van klimaatverandering. We behouden en versterken, waar mogelijk, de watergangen als lijnen door het polderlandschap en benutten het recreatief potentieel van deze landschapsrelictten.

In het huidige polderlandschap zijn nog verschillende oude kreekarmen aanwezig als restant van getijdengeulen, vaak in meer gekanaliseerde vorm als watergang voor ontwatering van het landbouwgebied of als lagergelegen delen met plassen en broekbossen. Sommige zijn geheel verdwenen bij de verdere ontwatering van de polders. In de westelijke polders vormen de open waters van de Grote Geule en de Salegemkreek een markant relictlandschap. Verschillende welen zijn een restant van oude dijkdoorbraken. De dijkputten in Oud Arenberg zijn de enige bewaarde in het gebied. Verder zijn historisch ook waterpartijen aangelegd zoals walgrachten rond hoeves en mottes, drenkpoelen, vlasrootputten, visvijvers en zelfs een verdwenen eendenkooi in het Rietland.

De natuurcompensatiedoelstellingen en instandhoudingsdoelstellingen impliceren de aanleg van aanzienlijke hoeveelheden open water, plas en dras of rietvelden in het poldergebied. Daarbij onderzoeken we of deze (deels) verdwenen waterpartijen als uitgangspunt kunnen dienen met het oog op de landschappelijke inpassing. Waar nodig wordt landschapshistorisch, geofysisch en/of archeologisch onderzoek ingezet om de juiste afwegingen te maken.

Vele oude kreekarmen spelen een belangrijke rol in de waterbeheersing van de polders, zowel waterbuffering als waterafvoer. Het belang hiervan zal in kader van het klimaatrobuust maken van het polderlandschap in de toekomst nog versterken, waarbij mogelijk de aanleg van bijkomende waterbuffers nodig is. Hiervoor wordt een geschikte landschappelijke inpassing gezocht. Overleg met het polderbestuur en andere betrokken actoren is nodig om de mogelijkheden en de wisselwerking met de landbouw te bepalen. Ingrepen op vlak van waterhuishouding mogen immers de normale landbouwbedrijfsvoering niet in het gedrang brengen.

De lineaire kreken, beken en watergangen in het poldergebied worden vaak nog geaccentueerd door bomen, zowel opgaande bomen als vaak ook knotbomen. Opgaande bomen zijn heel markant aanwezig bij de Watergang der Hoge Landen en de Noord-Zuid watergang. Dit aspect zorgt er tevens voor dat deze vanop een ruime afstand zijn te herkennen. Dit beheer zetten we verder in afstemming met de natuurdoelstellingen.

Deze waterpartijen en watergangen bieden tevens kansen voor recreatieve ontsluiting en opwaardering van het gebied, mits ze ingepast kunnen worden in de natuurbeheerplannen. Ze bieden een aanknopingspunt om de natuurlijke en historische ontstaansgeschiedenis van het gebied naar voor te brengen langs wandel- en fietsroutes. De Wase en Zeeuwse polders binnen Grenspark Groot Saeftinghe maken een belangrijk deel uit van het Unesco Geopark Scheldedelta, waar dergelijke verhalen een plaats kunnen krijgen (zie ambitie 4).

Ambitie 4 Het verhaal van de wisselwerking tussen Schelde en mens onderzoeken, versterken en in beeld brengen

We grijpen de ontwikkelingen in het gebied aan als kans om het geologische, archeologische en historische verhaal over de wisselwerking tussen mens en natuur in het Scheldegebied verder in kaart te brengen en als troef uit te spelen in de beleving van het gebied.

Linkerscheldeoever herbergt een uniek paleolandschap, dat is gevormd door de rivier vanaf de laatste ijstijd. De Scheldeoever trok al vroeg bewoning in tijdelijke kampementen aan, die door de afzettingen van de rivier werden afgedekt en hierdoor heel goed zijn bewaard gebleven. Vrij uitzonderlijk zijn de relictten van de Swifterbantcultuur die de overgang vormt naar de eerste landbouwsamenlevingen. Deze resten bevinden zich op grote diepte onder de veenpakketten die daarna zijn ontstaan. De geplande havenontwikkelingen en het daaraan gekoppelde decretaal verplichte archeologisch onderzoek bieden daarom een unieke kans om hierover meer te weten te komen. We zetten in om de resultaten van dit archeologisch onderzoek naar een ruimer publiek kenbaar te maken.

Maar de archeologische en historische gelaagdheid van het gebied gaat verder. Vanaf de middeleeuwen trok het veengebied nieuwe bewoners aan, die samen met kloosters en adel munt sloegen uit de ontginning van turf. Overstromingen noopten de aanleg van nieuwe dijken en geleidelijk werd het land gewonnen op de rivier. Stormvloeden en oorlogsgewoel in de 16de eeuw wisten dit landschap gedeeltelijk uit, wat kansen bood voor nieuwe investeerders in de landbouwexploitatie van deze vruchtbare rivierafzettingen. Uit al deze periodes zijn relictten bewaard gebleven, zichtbaar en onzichtbaar. Meer aandacht in het onderzoek naar de wisselwerking tussen mens en rivier in het gebied, zoals historische dijkenbouw, verdrongen dorpen, verdwenen havens en hoeves, ... zal deze geschiedenis nog meer tastbaar maken. Een eventuele komst van de opgegraven koggen uit het Deurganckdok biedt kansen om dit verhaal uit te spelen binnen een actieve museale werking.

De talrijke bodemonderzoeken die ondertussen zijn uitgevoerd op Linkerscheldeoever bieden ook voldoende stof om het geologisch verhaal van Grenspark Groot Saeftinghe naar voor te brengen als gebied binnen het Unesco Geopark Scheldedelta. Dit verhaal sluit aan bij de huidige estuariene natuur van slikken en schorren langs de Schelde en in de nieuwe natuurgebieden.

De brakwaterschorren van de Schelde vormen een waardevol gebied waar de invloed van de getijden kan ervaren worden. Schor Ouden Doel (beschermde landschap) en het Paardenschor zijn binnen het gebied de voornaamste restanten, naast enkele kleinere stukken verder stroomopwaarts. Vooral de natuurwaarden primeren hier. De beheervisie en doelstellingen voor dit gebied zijn reeds geformuleerd in een geïntegreerd natuur- en erfgoedbeheerplan. In het kader van het Sigmaplan is dit gebied in het kader van de natuurdoelstellingen uitgebreid met een overstromingsgebied in de Prosper-Hedwigepolder. In Doelpolder is de inrichting van een gebied met gecontroleerd gereduceerd getij (GGG) voorzien.

Ambitie 5 Behoud en ontwikkeling van beeldbepalende polderhoeves en historische bebouwing in de polders

We houden bij toekomstige ontwikkelingen waar mogelijk rekening met de erfgoedwaarde van de historische bebouwing in relatie tot de omliggende erfgoedelementen. We willen waar mogelijk weer een toekomst geven aan deze gebouwen en investeringen in het erfgoed evidenter maken, tevens rekening houdend met de belangen van andere sectoren. We willen extra kansen geven aan kenmerkende polderhoeves en rurale bebouwing met erfgoedwaarde om deze zoveel als mogelijk te behouden en te ontwikkelen.

Tijdens het onderzoek zijn de hoeves, dijkwoningen en andere markante gebouwen met erfgoedwaarde in de polders van Linkerscheldeoever geïnventariseerd en gewaardeerd. In totaal zijn een zestigtal gebouwen en sites, verspreid over het poldergebied onderzocht. Deze zijn een waardevol onderdeel van het polderlandschap en vormen vaak een cluster van erfgoedwaarden met dijken, polderwegen of waterlopen. Daarbij zijn verschillende authentiek bewaarde hoevesites, kenmerkende dijkgehuchten of meer bescheiden polderhuizen. Ongeveer de helft van deze gebouwen is opgenomen in de vastgestelde inventaris onroerend erfgoed, waardoor er conform de wetgeving rechtsgevolgen kunnen gelden die het behoud ervan kunnen stimuleren. De aanpak per gebouw dient verder uitgewerkt en afgewogen te worden in relatie tot context, locatie, geplande ontwikkelingen, bewaringstoestand, eigendomssituatie en juridisch statuut. Afhankelijk van criteria zoals de ligging, de erfgoedwaarde, de bouwfysische toestand, het huidige contract, de mogelijkheden en kostprijs van renovatie, de ruimtelijke en maatschappelijke context, ... zal in verder overleg bepaald worden hoe met het bouwkundig erfgoed zal omgegaan worden.

Voor de gebouwen in overheidseigendom is in het Verbond een strategie voor het beleid en beheer van deze gebouwen voorzien. Deze bepaalt welke opties wenselijk zijn, met name verkoop op de private markt, ter beschikking stellen voor lange of kortere tijd of sloop, als dit effectief noodzakelijk is. Gebouwen in overheidsbezit die volgens deze beheersstrategie in gebruik gegeven worden aan een actieve landbouwer, worden beheerd door VLM en dienen apart te worden bekeken. Bij de afweging van behoud van erfgoedwaarden op actieve landbouwsites is er aandacht voor een continuïteit van de landbouwfunctie en staat deze een verdere uitbreiding niet in de weg. Voor de leegstand van een aantal gebouwen in het poldergebied, waaronder verschillende gebouwen met erfgoedwaarde, wordt tevens een strategie voor het beleid en het beheer voorzien, waarvoor een plan van aanpak als bijlage is opgenomen bij het Verbond. Voor de gebouwen in overheidseigendom die op termijn worden verkocht, onderzoeken we om concrete aanbevelingen voor behoud van de erfgoedwaarde, eventueel samen met de geldende stedenbouwkundige voorwaarden, door te geven aan de toekomstige kopers. Deze aanbevelingen laten ruimte voor een kwalitatieve verbouwing.

De historische bebouwing met erfgoedwaarde wordt als onderdeel van het polderlandschap meegenomen bij de voorbereidende onderzoeken en de ontwerpen voor de toekomstige natuurcompensaties en het overleg hierover tussen de Verbondspartijen en andere belanghebbende actoren.

We bekijken welke hefboomen of instrumenten geschikt zijn om de historische hoeves en bebouwing met erfgoedwaarde te kunnen bewaren voor de toekomst. We zijn ons er van bewust dat bij gekende of toekomstige projecten de context of de staat van het gebouwde erfgoed dusdanig kan veranderen dat alternatieven moeten worden gezocht of dat het behoud niet mogelijk is.

Bij de afweging voor behoud of bij toekomstige sloop of verlies van historische gebouwen, hoeves en schuren streven we naar voorafgaand bouwhistorisch onderzoek en registratie waar zinvol. Waar mogelijk wordt ook rekening gehouden met de archeologische waarde. We bekijken in samenspraak voor welke gebouwen of sites dit van toepassing kan zijn en hoe dit eventueel kan geïntegreerd worden in de planningsprocessen. We onderzoeken tevens of de recuperatie van onderdelen van historische gebouwen, zoals onder meer het houten gebinte van historische schuren voor herstellingen aan andere gebouwen zinvol en haalbaar is

(ambitie 8). Ten slotte werd hoger reeds gewezen op de ruimere belangenafweging die zal gebeuren in het kader van de verdere besluitvorming betrekking hebbende op het gebied.

Ambitie 6   Ontwikkelen van het Dorp Doel met aandacht voor de historische structuur en bebouwing

We werken samen met alle betrokken actoren aan een toekomst voor het dorp Doel, waarin het erfgoed en de historische structuur van het dorp een belangrijk onderdeel zijn.

In het Verbond zijn er al verschillende concrete afspraken gemaakt rond het erfgoed in Doel. Zo is overeengekomen dat de beschermde monumenten Hooghuis en Scheldemolen worden gerestaureerd en een functie krijgen. Beide dossiers zijn lopende en respectievelijk in handen van Herita en de gemeente Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht. Het beschermde kerkorgel is in beheer van de Kerkraad. Het oorlogsmonument ter herdenking van de Tweede Wereldoorlog is intussen op zijn oorspronkelijke plaats teruggezet. De Vlaamse Waterweg renoveert het jachthaventje van Doel, met bijzondere aandacht voor de historisch belangrijke spuikom.

Doel zal de bestemming van woongebied met cultuurhistorische en esthetische waarde behouden, wat bijkomende mogelijkheden biedt voor het verankeren van een goede omgang met het erfgoed.

Een integrale toekomstvisie voor Doel wordt uitgewerkt in samenspraak tussen alle betrokken actoren. Het aanwezige onroerend erfgoed is daar een belangrijk element in, mede door de prominente plaats van de monumentale gebouwen in de dorpsstructuur. Het Vlaamse Gewest in samenwerking met de gemeente Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht en in overleg met de Werkgroep Doel bepaalt de aanpak voor elk gebouw op basis van de historische, architecturale, stedenbouwkundige of socioculturele waarde van de gebouwen in Doel en van het toekomstperspectief voor Doel. Dat kan gaan van renovatie, over vervangingsbouw, naar gecontroleerd verval of sloop. Bij het uitwerken van de toekomstvisie en het bepalen van de beheerstrategie zijn de kenmerkende historische gebouwen de vanzelfsprekende dragers om de historische kern nieuw leven in te blazen. Daarbij wordt de dambordstructuur van het historisch stratenpatroon en de (perceels)structuur van het dorp zichtbaar gehouden en worden de monumentale gebouwen op de zichtlijnen als troef uitgespeeld. Er zijn nog verschillende huizen in de dorpsstraten aanwezig die mee de identiteit geven aan het dorp. Deze gebouwen met een historische en/of architecturale waarde kunnen een meerwaarde bieden voor het herstel van de dorpsstructuur en worden meegenomen in de afweging.

Nieuwe projecten en bewoners worden aangemoedigd om de erfgoedelementen mee te nemen in het ontwerp. In functie daarvan is het zinvol om de erfgoedwaarde en nog aanwezige erfgoedelementen van de gebouwen in de oudste kern Camermanstraat-Vissersstraat-Pastorijstraat te bepalen via bouwhistorisch onderzoek en aanbevelingen te formuleren. Waar mogelijk kunnen zo bewaarde erfgoedelementen een zichtbare plaats krijgen (vb. verbouwingssporen gevels, hernemen afwerkingstechnieken, elementen interieur). Bepaalde karakteristieken van het vroeger meer uniforme dorpsbeeld kunnen eventueel ook bij vernieuwing meegenomen worden.

Om ervoor te zorgen dat het verval van de behoudenswaardige gebouwen in Doel wordt afgeremd, zal worden gekeken hoe de noodzakelijke consolidatie- en onderhoudswerken uitgevoerd kunnen worden om deze gebouwen droog te maken, vrij te maken van overwoekerend groen en waar nodig te stabiliseren door schoring.

Naast de gebouwen, kan de perceelsstructuur en de beplanting van de voormalige tuinen ook een rol spelen in de her(be)leving van het dorp. We willen ook het verdwenen erfgoed en het verhaal van het dorp een plaats geven. De uitwerking van een toekomstscenario voor de begraafplaats rond de kerk van Doel met aandacht voor de historisch waardevolle graven van de voormalige bewoners kan hier mogelijk een rol van betekenis in spelen.

Ambitie 7 Forten, versterkingen en linies inzetten als leidraad door het landschap

We gebruiken, waar mogelijk, de talrijke restanten van militair erfgoed als grensoverschrijdende rode draad om bezoekers doorheen de geschiedenis van het polderlandschap te leiden.

De geschiedenis van de polders is innig verbonden met oorlog en machtsstrijd. Het laaggelegen gebied bood strategische voordelen, met als gevolg de inplanting van versterkingen, zoals middeleeuwse mottes, gebastioneerde forten en verschanste dijken. De scheiding tussen de Vier Ambachten en het Land van Waas werd een landsgrens, die verdedigd moest worden of nog later werd afgesloten met een dodendraad om overlopers tegen te houden. De militaire inundaties van 1583-1584 hebben een sterke impact gehad op het polderlandschap en waren bepalend voor het ontstaan van de huidige indijkingen. Er is doorheen de jaren al veel kennis verzameld over deze militaire geschiedenis en de relictten van deze talrijke oorlogen. In het polderlandschap zijn er evenwel nog verschillende kansen om dit verhaal te gaan versterken door verdwenen of onzichtbare sites, bekend door historisch kaartenmateriaal of archeologisch onderzoek, in beeld te brengen. De bekende middeleeuwse mottes (Singelberg, Motte van de Verre) bevinden zich aan de zuidrand van het poldergebied. Langs de linie in Koningskielrecht polder lag een kraal van forten, dat doorliep tot in de Doelpolder waar zich ook enkele linies en versterkingen bevonden. Het uitzicht op de Schelde vanop de hoek van de Doelpolder werd al door Napoleon uitgekozen als strategische locatie voor een geschutsbatterij. De defensieve dijk maakte in de late 19de eeuw de verbinding tussen de forten Sint-Marie, Zwijndrecht en Kruikeke. Bij toekomstige ontwikkelingen is zo veel mogelijk bijkomende aandacht voor archeologische relictten van versterkingen, linies of veldslagen nodig.

De meeste zichtbare militaire relictten bevinden zich buiten het kerngebied, waardoor deze ambitie in eerste plaats inspirerend wil zijn voor toekomstige initiatieven. Het verder uitbouwen van het verhaal over de verschillende versterkingen en linies met fysieke koppeling aan de dijken kan in eerste plaats een grote meerwaarde bieden voor de recreatieve ontsluiting mits het nemen van de gepaste maatregelen met het oog op de realisatie van de natuurdoelen of (openstaande) compensatieverplichtingen. Zo'n project kan best bekeken worden over de landsgrenzen heen binnen de contouren van Grenspark Groot Saeftinghe en aansluiten op het werk dat reeds in het verleden is geleverd voor de Staats-Spaanse linies. Dit kan gekoppeld worden aan een betere visualisatie van een aantal vervaagde sites of sporen op het terrein. De Dodendraad kan dan weer een aanvulling vormen op het verhaal van de grenspalen in Prosperpolder.

In het poldergebied zijn slechts twee forten beleefbaar bewaard gebleven: Liefkenshoek en Sint-Marie. Voor het beschermd Fort Liefkenshoek is een masterplan en een erfgoedbeheersplan opgemaakt, dat ondertussen in uitvoering is. Daarbij zal het fort dienst doen als een hub tussen Antwerpen, de haven en het poldergebied/Doel, mede door de ontsluiting via waterbus. Voor Fort Sint-Marie zijn de mogelijkheden voor herbestemming met een eventuele koppeling aan natuurbeheer onderzocht, maar is de toekomst nog onzeker. Waar mogelijk dient aandacht te worden gevestigd op de bewaring van de unieke onderwaterbatterij voor torpedo's.

Ambitie 8   Ondersteuning eigenaars en beheerders waardevolle erfgoedsites

Er wordt nagegaan hoe we eigenaars en beheerders van erfgoedgebouwen kunnen bijstaan met raad en daad. Er wordt gezocht naar gepaste manieren om mensen te stimuleren om het erfgoed een meerwaarde te laten bieden voor de maatschappij en door te geven aan de komende generatie .

Het poldergebied omvat nog talrijke historische gebouwen en constructies die het behouden waard zijn. Slechts een handjevol hiervan is beschermd, ongeveer de helft is opgenomen in de vastgestelde inventaris. Los daarvan behoren deze historische gebouwen nog zeker niet tot het verleden. Zorg voor het erfgoed begint bij de eigenaars of bewoners, die het tot nog toe in goede staat hebben behouden. Doordat een aanzienlijk aantal gebouwen overheidseigendom zijn, gebeurden de voorbije decennia vaak geen grote vernieuwingen. In sommige gevallen bleef het louter bij instandhoudingswerken; een beperkt aantal staat leeg. Om gebouwen een toekomst te geven zijn vaak gerichte werken nodig.

Daarom wordt voor een actieve ondersteuning van eigenaars en gebruikers van gebouwen met erfgoedwaarde gezorgd. Dat begint met een duidelijk aanspreekpunt voor vragen, advies en begeleiding voor omgang met het erfgoed. Dit moet er ook voor zorgen dat eigenaars de bestaande mogelijkheden voor ondersteuning optimaal benutten en administratieve drempels weggewerkt worden. Er wordt bekeken welke andere stimulansen kunnen helpen bij het onderhoud van de gebouwen.

Verder denken we daarbij onder meer aan samenwerking met diverse erfgoedorganisaties, het verzamelen en delen van expertise rond behoud, restauratie en herbestemming en het stimuleren van initiatieven om het erfgoed te ontsluiten.

Er wordt ingezet op het delen van kennis over passende herbestedingen van agrarisch erfgoed en innovatieve oplossingen voor het respectvol aanpassen ervan ter inspiratie. Er wordt onderzocht of een lerend netwerk kan worden opgericht van eigenaars en beheerders om ervaringen uit te wisselen over uitgevoerde renovaties en gerichte tips te geven over vaklui, architecten, materialen, prijzen, ... Op deze manier kunnen deze elkaar bijkomend motiveren om met de gebouwen aan de slag te gaan. De "streekholders", streekbewoners en streekbezoekers worden geïnformeerd en gestimuleerd. Zo wordt gestreefd naar een "gevoel van eigenaarschap" over het erfgoed bij burgers, zoals beschreven in internationale verklaringen over erfgoed (bv. conventie van Faro).

Ambitie 9 Poldergebied als cultuurlandschap bestendigen

We onderzoeken interdisciplinair hoe we de landschappelijke kwaliteiten en erfgoedwaarden binnen het polderlandschap op een doelmatige manier kunnen bestendigen, zodat landschap en erfgoed naast haven, landbouw en natuur deel uitmaken van de toekomst van de Wase Scheldepolders.

We bekijken hoe erfgoed meer structureel in het overleg tussen de verschillende partners en Verbondspartijen kan worden geïntegreerd om zo in samenspraak vanuit een diverse expertise, verschillende belangen en uitgebreide regiokennis kan gezocht worden naar de best mogelijke aanpak voor toekomstige uitdagingen, zonder dat deze ambitie de natuurdoelen of (openstaande) compensatieverplichtingen in het gedrang brengt.

Daarnaast bekijken we andere manieren om ervoor te zorgen dat er rekening gehouden wordt met de erfgoedelementen in het gebied. Zo kunnen de opgemaakte inventarislagen in het kader van het uitgevoerde onderzoek voor het onroerenderfgoedrichtplan ter beschikking gesteld worden van de partners en mogelijk mee opgenomen worden in de GIS-loketten van de gemeenten of andere betrokken overheden in het gebied.

Twee zones in het poldergebied zijn op dit moment opgenomen in de wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed (niet vastgesteld), met name het Krekengebied van Kieldrecht en Meerdonk (ID135197) en de Brakwaterschorren langsheen de Schelde (ID135063), die ook een deel van Prosperpolder en Doel omvatten. We onderzoeken de huidige toestand en afbakening van deze twee gebieden, mede op basis van het onderzoek dat gevoerd is in het kader van het richtplan, en actualiseren deze in de wetenschappelijke inventaris van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Voor de beschermde landschappen van Grote Geule en Saleghemkreek bestaan momenteel alleen natuurbeheerplannen. Bij toekomstige aanpassingen wordt best ingezet op opmaak van een geïntegreerd beheerplan, wat tevens de mogelijkheid biedt om erfgoedpremies te kunnen aanvragen voor ingrepen om het cultuurhistorisch karakter van deze gebieden te versterken.

Gezien om gevoegd te worden bij het ministerieel besluit tot vaststelling van het onroerenderfgoedrichtplan voor historische landgoederen,

Brussel,

De Vlaamse minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn,

Ben WEYTS